

2/20 • Meddelande från Raritetskommittén • mötet 14–15 november 2020

Rk-nytt

Raritetskommittén höll sitt höstmöte den 14–15 november. På grund av rådande Covid-19-pandemi genomfördes även höstmötet som videokonferens. Deltog gjorde Björn Malmhagen (ordförande), Magnus Corell (sekreterare), Aron Edman, Alexander Hellquist, Juho Könönen, Hans Larsson och Raul Vicente.

Under mötet behandlades 150 rapporter. En ny art för Sverige godkändes – orientpipare.

Orientpipare

De rapporter om orientpipare som kommit in behandlades. Den 31.5–1.6 2020 rastade en individ vid Torslandaviken i Göteborg (både i landskapen Bohuslän och Västergötland) och fyndet godkändes nu för publicering. Detta är det första fyndet i Sverige av denna ostasiatiska vadare. Orientpipare är påträffad, med var

sitt fynd, i Finland och Norge. Svårigheten med att ålders- och könsbestämma vadare gör att Raritetskommittén väljer att publicera fågeln som 2K+ honfärgad.

DNA-analyser

Det blir allt vanligare med DNA-analyser utifrån fjädrar och fågelbajs för att säkra artbestämningarna. För närvarande har Rk lämnat in prover för analys från tre östliga gulärlor (avser rapporterna från Skallen, Ystad och Trelleborg som bordlagts i avvaktan på analyserna), en rödsångare från Eggegrund 2006 och en misstänkt stenskvätta ssp. *leucorhoa* från Ottenby 2015. Svar väntas under vintern.

DNA-analyser – tips & kontakt

Om du samlar in fågelbajs från någon intressant individ, tänk på att torka provet och att sedan hålla det kallt, in med det i frysen så snart det går!

Har du material som kan vara intressant för Raritetskommittén? Kontakta i så fall magnus.corell@gmail.com

Bifoga alltid bilder

Vi vill återigen uppmuntra rapportörer till att bifoga så många bilder som möjligt i rapporterna. Kontakta gärna andra fågelskådare som har fått bra dokumentation, så att dessa kan bifogas i en rapport! Uppmaningen riktas särskilt till upptäck-

I KORTHET

TILL RRK

- Kontrollera att Rk:s rapportmall i Artportalen är uppdaterad. Kontroll bör ske mot Rk:s Förteckning över Sveriges fågeltaxa och Borttagna och tillkomna Rk-arter – på nätet: birdlife.se/rk/sveriges-fageltaxa/.
- Rk uppmanar Rk att hjälpa till att driva in blanketter på de Rk-arter som rapporterats. Om en rapport saknar viss dokumentation, trots att det finns exempelvis foton i Artportalen, ombeds Rk begära komplettering innan rapporten skickas vidare till Rk.
- Rk är mycket tacksam för kommentarer från Rk till rapporterna. I de fall Rk vidarebefodrar rapporter som normalt bedöms av Rk vill Rk ha en kommentar om varför Rk begär Rk-granskning.

TILL RAPPORTÖRER

- Bifoga dina – och andras – foton!
- Fågelbajs – förvara torrt & kallt + kontakta magnus.corell@gmail.com

aren av en raritet, lägg alltså gärna in dina bilder, men se till att bifoga även andra fågelskådares bilder. Det kan vara av stor vikt för att säkerställa en arts ålder, kön och för att närmare kunna bestämma underarter.

Sibirisk knölsvärta

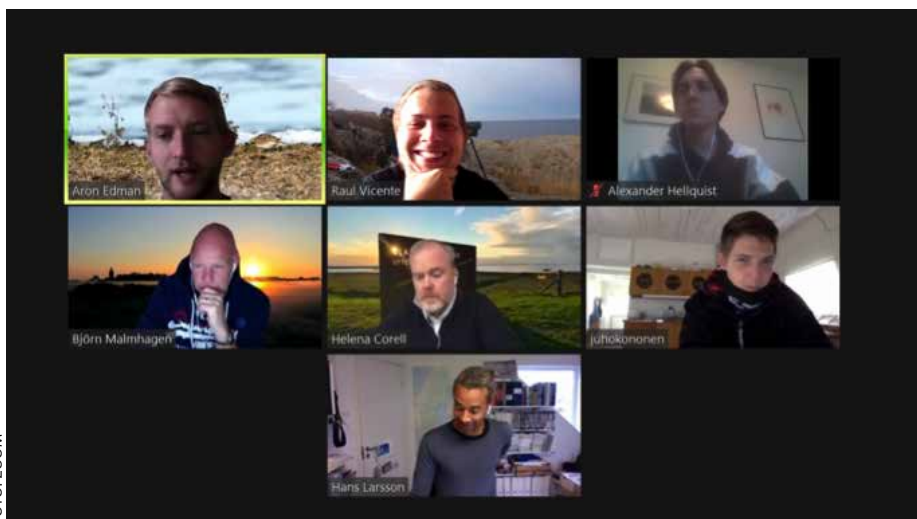
Tre fynd av sibiriska knölsvärtor godkändes vid mötet; en sträckande förbi Landsort, Södermanland 27.4, en sträckande förbi Landsort 2.5 och en rastande fågel på Svenska Högarna, Uppland 2–3.6. Med tanke på det nyligen uppmärksammade uppträdandet av sibiriska knölsvärtor i Östersjön anser Raritetskommittén att dessa fynd rör olika individer. Det ska

RARITETSKOMMITTÉNS (RK) UPPDRAG

är att kvalitetssäkra fynd av nationellt sällsynta och/eller svårbestämda taxa samt bära det huvudsakliga ansvaret för kategorisering av den svenska fågelfaunan enligt Association of European Rarities Committees (AERC) indelning. Rk ansvarar också för ställningstaganden rörande vilka taxa som anträffats i Sverige. Det bör understrykas att Rk endast bedömer om en fyndbeskrivning uppfyller fastslagna kriterier för publicering. Rk kommenterar eller avgör därmed inte själva artbestämningen av en rapporterad fågel, utan det är något kommittén lämnar till rapportören.

Rk på Facebook

Glöm inte att följa Raritetskommittén på facebook – där tanken är att Rk:s arbete ska märkas lite mer online. Rk kommer att lägga ut nyheter mer löpande och exempelvis kortare redogörelser för specifika bedömningar och artbestämningar. Sök på "Svenska Raritetskommittén" på Facebook och gilla sidan så är du säker på att inte missa något av vikt!

Rk-möte via Zoom den 14–15 november 2020 – övre raden frv: Aron Edman, Raul Vicente, Alexander Hellquist; mittenraden frv: Björn Malmhagen, Magnus Corell, Juho Könönen; nere Hans Larsson.

bli intressant att se utvecklingen av fynd-bilden i Sverige och Östersjön nästa år.

Amerikansk knölsvärta

En sträckande amerikansk knölsvärta förbi Hornsudden, Öland, 11.4 godkändes. Bilderna visar en tillfredställande huvudform, näbbform och färg, samt en tydligt brun flank. Även 2020 har två amerikanska knölsvärtor rapporterats från Svenska Högarna, Uppland, under våren. Endast en rapport har inkommit och då på den mindre typiska individen som sågs 3.6. Fågeln visar en otypisk näbbteckning och ingen brun flank kan ses på bild. Den dokumentation som Rk har tillgång till medger inte en bedömning av om detta kan handla om en andra återvändande amerikanska knölsvärta, en avvikande svärta eller en eventuell hybrid. Rapporten har därför bordlagts – för att närmare studera de rapporterade fynden i Upplands skärgård. Vi återkommer med ett resultat av denna genomgång vid nästa Rk-nytt.

Blek tornseglare

Från slutet av oktober 2020 har det i samband med extremt mild luft söderifrån varit ett rekordartat inflöde av bleka tornseglare i norra Europa, vilket främst berört Nederländerna, Danmark, Norge och Sverige. Under Raritetskommitténs höstmöte godkändes inte mindre än sex individer för publicering och vi hoppas få in ytterligare rapporter i loppet av vintern, så oddsen är goda för nytt årsrekord. Föregående toppnotering ligger på sju individer 2013. Intressant i förhållande till det året är att flera vanliga tornseglare kunnat konstateras bland fåglarna i höstens inflöde. Det är ju notoriskt svårt att få goda foton på en seglare, inte minst i magert ljus under senhösten, men vi vill trycka på värdet av att bifoga så många

bilder som möjligt i en rapport och även ”usla” bilder kan ge viktiga pusselbitar. Under goda omständigheter går det med lite envishet såklart också att se avgörande detaljer i fält och man ska inte låta sig nedslås av att en senhöstseglare bara ser mörk ut, tvärtom kan det snarare indikera blek tornseglare.

Stäppsångare

Skånes första stäppsångare godkändes också vid mötet. Fyndet avser en 1K-fågel som sågs 20–21.9 vid Stora Hult, Vejbystrand. Svårigheten med att artbestämma artparen stäppsångare och saxaulsångare är erkänd. Kombinationen av mörk undre näbbhalva, kontrastrik vingteckning (med tydligt mörk kärna på tertialer), längre handpenneprojektion och kortare stjärt än saxaulsångare, hållning samt det hörda lätet fällde avgörandet. Utöver det skånska fyndet godkändes även tre vårfynd; ett fynd vardera från Blekinge, Öland och Gotland.

Rödhuva törnskata

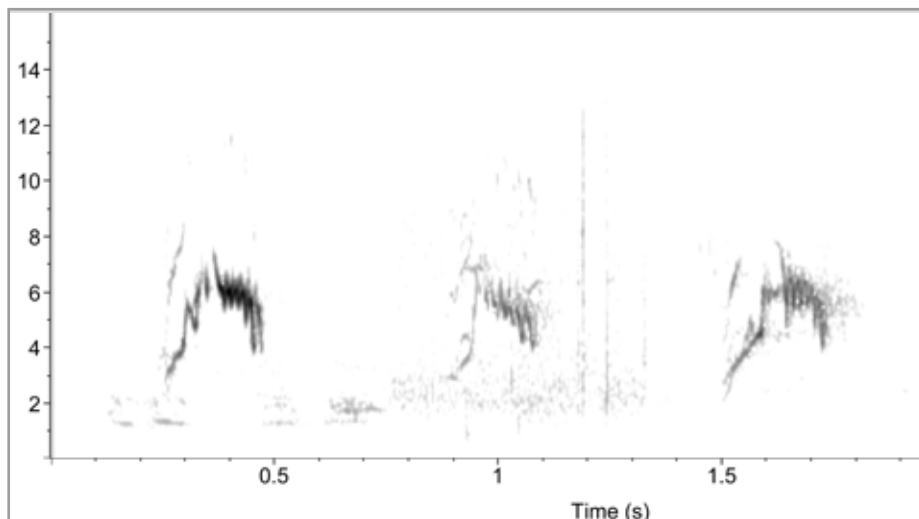
Två rapporter av vårfynd av rödhuva törnskata behandlades. Dels en 2K+ hane i Edsäter, Västergötland, 6–7.7 2019 och en 2K hane från Kettelvik, Gotland 7.6 2020. De två fynden rör någondera av underarterna *niloticus* och *senator*. För att närmare kunna bestämma vårfåglar av de två underarterna tar Rk tacksamt emot så bra bilder som möjligt på utbredd stjärt för att kunna se stjärtteckning, samt i den mån det går även flyktbilder för att bedöma ruggning av hand- och armpennor. Har ni bilder på utbredd stjärt och fåglar i flykt, bifoga gärna dessa i en rapport, gärna även för äldre fynd.

Masksädesärla

Den masksädesärla som sågs mellan den 12–14.4 i höll till vid Hälleviks kås, Skåne, publiceras som 2K. Däremot råder osäkerhet kring könsbestämningen. Mask-sädesärlan har grå fjädrar kring nacke, som når upp en bit på hjässan. Samtliga underarter av sädesärlor är svåra att könsbestämma och viss osäkerhet råder kring hur väl utfärgade 2K honor kan bli på våren. Därför publiceras masksädesärlan som 2K, utan någon könsbestämning, även om den grå nacken kan tyda på en hona. Även fyndet i början av året vid Stafsingstrand, Halland, godkändes.

Svarthuvad gulärla (M. f. feldegg)

Två fynd av svarthuvad gulärla från 2020 behandlades vid det senaste mötet. Det ena fyndet avser en snygg hane på Ottenby på Öland 27.4, men även en 1K-fågel som sågs 8.10 vid Jättholmarna i Hälsingland. Båda fåglarna är väl dokumenterade med bilder och ljudinspelningar på det raspiga lätet. Ärlan från Hälsingland är det första publicerade höstfyndet av denna underart! Förutom att fågeln uppvisar en

Sonogramjämförelser mellan de nu godkända feldegg-fåglarna från 2020 vid Ottenby (vänster) och Jättholmarna (mitten) jämförda med en feldegg från Bulgarien (höger, Georg Rüppel XC382012).

dräkt som passar bra på en ung svarthuvad gulärla är även näbben kraftig, som förväntat för underarten. Sonogrammet för fågeln i Hälsingland stämmer väl överens med de underarter som förekommer kring Medelhavet och detta i kombination med utseendet gör att underarten går att snäva in till ssp. *feldegg*. Från Ottenby finns ett opublicerat höstfynd av en 1K svarthuvad gulärla 10.10 2007. Om någon observatör har inspelning av låtet eller video där låtet hörs, tar Rk tacksamt emot en rapport med denna dokumentation för behandling.

Kategorisering

Arbetet att se över kategoriplaceringar fortsätter och i den del som nu fokuserar på stripgås, mandarinand och gulkindad kricka kommer resultatet att kommuniceras inom kort.

Iberisk gransångare

Med anledning av inkomna rapporter om en iberisk gransångare vid Fulufjällsgården i Dalarna sommaren 2019 har kommittén gjort en genomgång av kriterier för publicering av arten och även omgranskat tidigare svenska rapporter.

Bestämning av iberisk gransångare (*ibericus*) i Nordeuropa försvåras av förekomsten av hybrider med gransångare (*collybita*). Det finns generella dräktskillnader mellan arterna, men dessa är ofta svårbedömda i fält och räcker sällan för säker bestämning av felflygna individer. Tidigare publicerade skillnader i mått har också visat sig vara av begränsat värde (Gordo m.fl. 2017). Därför är sång och locklåten viktiga för fältbestämning, med-

an insamling av DNA förstås kan slå fast identiteten hos fångade fåglar (mtDNA, som nedärvs på modernet, kan dock inte användas för att utesluta hybrider).

Kunskap om variation i sång hos både hybrider och rena *ibericus* är fortfarande bristfällig. I den enda studien av sång hos fåglar med (delvis) kända gener fann Bensch m.fl. (2002) att majoriteten av hanar med blandad sång i hybridzonen i Pyrenéerna också hade blandade gener. Men författarna identifierade även förmodat rena *ibericus* med blandad sång, en förmodat ren *ibericus* och två fåglar med blandade gener som sjöng som *collybita* samt en förmodat ren *collybita* som sjöng som en *ibericus*. Alltså tycks allehanda kombinationer av genuppsättning och sång vara möjliga, vilket tyder på att sången är delvis inlärd och kan påverkas av sång hos omgivande fåglar.

Att döma av inspelningar från Iberiska halvön yttrar *ibericus* regelbundet atypiska sångstrofer också utanför hybridzonen. Dessa är ofta mer monotona och saknar den tydliga uppdelningen i tre teman hos typiska sångstrofer hos arten. Däremot verkar *collybita*-lika strofer vara sällsynta, och de undersökta inspelningarna och konsultation med spanska ornitologer har inte gett stöd för Collinsons och Mellings (2008) påstående att rena *ibericus* har en "konfliktsång" som är snarlik *collybita*-sång. Det finns dock uppgifter om att *ibericus* kan slå över till *collybita*-lik sång i direkt respons till sjungande *collybita* (exempelvis citat från Lars Svensson i

Den första 1K-fågeln av underarten *feldegg* för Sverige godkändes vid Raritetskommitténs höstmöte. JÄTTHOLMARNÄS, HLS, 2020 | FOTO: JOHAN MYHRER

Erterius 2002). Salomon (1989) visade att *ibericus*-hanar generellt reagerar starkare på uppspelad *collybita*-sång än vad *collybita*-hanar reagerar på uppspelad *ibericus*-sång.

Locklätten skiljer sig tydligt åt mellan *ibericus* och *collybita*, och det är tänkbart att de i högre grad än sången är genetiskt betingade och därför inte varierar lika mycket. Det saknas dock studier av locklätten hos hybrider.

Bland publicerade *ibericus* från Nordeuropa finns flera exempel på hanar med atypisk sång. I några fall har de även yttrat *collybita*-lika strofer, exempelvis en fågel från Holland (inspelning finns på www.xeno-canto.org/70430) och en från Tyskland (Weixler m.fl. 2011). Den sistnämnda individen använde *collybita*-strofer som respons på en sjungande *collybita* i närheten. Ur ett brittiskt perspektiv föreslår Collinson och Melling (2008) att inslag av enstaka *collybita*-lika strofer hos en i övrigt typiskt sjungande individ inte nödvändigtvis utesluter att fågeln publiceras som en *ibericus* om andra karaktärer stämmer.

Vår genomgång av svenska publicerade *ibericus* visar att de flesta har yttrat åtmins-

tone enstaka atypiska strofer. Det gäller individerna vid Marma (Upl) 2002 (monotona strofer finns på www.xeno-canto.org/173767), Knösen (Sk) 2004 (*collybita*-lika strofer finns på www.xeno-canto.org/26712), Vargö (Vg) 2015 (monotona strofer förekommer på flera inspelningar, och en något *collybita*-lik strof efter 1:35 min på www.xeno-canto.org/310694) och Ottenby (Öl) 2015 (en monoton strof finns i dokumentationen som kommittén har tillgång till).

Den rapporterade individen vid Fulu-fjället 2019 yttrar både monotona strofer och enstaka *collybita*-lika strofer (exempelvis på www.xeno-canto.org/484750). I övrigt har alla dessa fåglar använt sig av sångstrofer som är typiska för *ibericus*, och i samtliga fall är typiska locklätten antingen beskrivna eller inspelade (detta gäller också individen från Busör, Hl, 2007, som endast yttrar typiska sångstrofer i dokumentationen kommittén har tillgång till). Marma- och Knösenfågeln's mtDNA matchar *ibericus*.

Bland de svenska rapporter om *ibericus* som har bedömts som otillräckliga för publicering saknas i de flesta fall tillräcklig

dokumentation av typiska sångstrofer och/eller typiska locklätten. Det enda undantaget är individen på Vrångö (Vg) 2009, som både sjunger och lockar typisk på de inspelningar kommittén har tillgång till. Den här fågeln hördes under en kortare stund, och Rk ansåg i sin ursprungliga bedömning att en längre observationstid hade behövts för att avslöja eventuella avvikelser.

Två andra intressanta svenska fynd avser en fågel i Fyledalen (Sk) 2002 (inte rapporterad till Rk men beskriven i Erterius 2002) och en vid Lönestig (Hl) 2004. Båda dessa individer sjöng som *ibericus* men använde också *collybita*-strofer – Fyledalsfågeln som respons på uppspelning av *collybita*. Båda fåglarnas mtDNA matchade *collybita*, och Fyledalsfågeln's lockläte stämde med *collybita* (Rk saknar information om Lönestigfågeln's lockläte).

Efter en sammantagen bedömning av kunskapsläget och andra nordeuropeiska raritetskommittéers hantering av frågan har svenska Rk beslutat att tills vidare acceptera inslag av avvikande sångstrofer inklusive enstaka gransångarlika strofer hos svenska *ibericus*-kandidater, givet att i) typiska *ibericus*-strofer dominerar, ii) typiska locklätten är dokumenterade och iii) dräkt, DNA eller andra omständigheter inte motsäger *ibericus*. Det finns ett värde i att de kriterier olika raritetskommittéer använder är samstämmiga, och förstås också i att fåglar som uppvisar den här kombinationen av karaktärer publiceras så att uppträdandet kan följas över tid. Samtidigt vill vi betona att kriterierna kan komma att behöva justeras i takt med att kunskapen om fåglar med avvikande sång ökar.

Beslutet innebär att fågeln vid Fulu-fjället 2019 publiceras som *ibericus*, liksom den tidigare opublicerade fågeln på Vrångö 2009.

Raritetskommittén | birdlife.se/rk

REFERENSER:

- Bensch, S, Helbig, A J, Salomon, M och Seibold, I (2002). Amplified fragment length polymorphism analysis identifies hybrids between two subspecies of warblers. *Molecular Ecology* 11: 473–481.
- Collinson, J M och Melling, T (2008). Identification of vagrant Iberian Chiffchaffs – pointers, pitfalls and problem birds. *British Birds* 101:174–188.
- Erterius, D (2002). Möjlig iberisk gransångare i Fyledalen 21-23 april 2002. *Anser* 2/2002.
- Gordo, O, Arroyo, J L, Rodriguez, R och Martinez, A (2017). Inability of biometry to discriminate Iberian and Common Chiffchaffs during the autumn migration period. *Ardeola* 64:49–65.
- Salomon, M (1989). Song as a Possible Reproductive Isolating Mechanism between Two Parapatric Forms. The Case of the Chiffchaffs *Phylloscopus c. collybita* and *P. c. brehmii* in the Western Pyrenees. *Behaviour* 111: 270–290
- Weixler, K, Tautz, S och Döschner, S (2011). Ein Iberienzilpzalp *Phylloscopus ibericus* in den Allgäuer Alpen. *Otus* 3: 46–51.